

ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА МИЛЛИЙ МУСИҚАНИНГ ТУТГАН ЎРНИ

*Абдужаббор Раҳмонкулов,
доцент Қашқадарё ВХТХҚТМОИ*

Ҳозирги кунда жамиятимизнинг энг муҳим вазифаларидан бири баркамол шахсни тарбиялашдан иборатдир. Президентимиз таъкидлаганидек «Биз халқимизнинг дунёда ҳеч ким-дан кам бўлмаслиги, фарзандларимизнинг биздан кўра кучли, билимли, дона ва албатта бахтли бўлиб яшаш учун бор куч ва имкониятларимизни сафарбар этаётган эканмиз, бу борада маънавий тарбия масаласи, ҳеч шубҳасиз, беқиёс аҳамият касб этади. Агар биз бу масалада ҳушёрлик ва сезгирлигимизни, қатъият ва маъсулиятимизни йўқотсак бу ўта муҳим ишни ўз холига, ўзбўларчилиikka ташлаб қўядиган бўлсак, муқаддас қадриятларимизга йўғрилган ва улардан озиқланган маънавиятимиздан, тарихий хотирамиздан айрилиб, охир оқибатда ўзимиз интилган умумбашарий тараққиёт йўлидан четга чиқиб қолишимиз мумкин» [1;4]

Донишмандлар «Халқнинг бахт саодати уларни тўғри тарбиялашга боғлиқ», -деган эканлар. Бугунги кунда ўқувчи-ёшларнинг энг катта ютуқлари ва уларга бўлган юксак эътиборнинг сабаби, улар мустақиллик мафкураси билан ўсиб, шу руҳда шаклланипти. Шунинг учун энг асосий эътибор ўқувчи ёшларга, уларнинг таълим-тарбиясига, тафаккур ва маънавий шаклланиши ҳамда улар зиммасига Ўзбекистоннинг буюк келажаги қурувчиси бўлишдек маъсулият юкланганлигига қаратилади.

Ўсиб келаётган ёш авлод маънавий онгини юксалтиришда, истеъдодини ҳар томонлама камол топтиришда миллий муסיқамизнинг ҳам ўз ўрни бор. Муסיқа инсон тарбиясида салмоқли аҳамиятга эга бўлиб, у сеҳрли куй ва оҳанглар, ажиб туйғулар ва ҳиссий кечинмалар оламини яратади.

Муסיқа ўзининг бетакрор табиати билан ёшларнинг маънавий дунёсига катта таъсир этади, уларнинг бадий ва ахлоқий маданиятини шакллантиришга, миллий ғурур ва ватанпарварлик тарбиясини амалга оширишга, ижодий

махорат, нафосат ва бадий дидини ўстиришга, фикр доирасини кенгайтиришга, мустақиллик ва ташаббускорликни тарбиялашга хизмат қилади. Унинг бу кучидан мазмунли ва унумли фойдаланиш ҳар бир мусиқа мутахассисининг муқаддас бурчидир.

Президентимизнинг 2008 йил 7 январдаги «Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолиятини янада яхшилаш бўйича 2009-2014 йилларга мўлжалланган Давлат дастурини тайёрлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Ф-2908-сонли Фармойиши, Баркамол авлод йили Давлат дастури ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Давлат маслаҳатчиси хизмати ва Вазирлар Маҳкамаси таълим, Соғлиқни сақлаш, ижтимоий муҳофаза, ахборот тизимлари ва телекоммуникациялар комплексининг 2010 йил 17 мартдаги қўшма йиғилиши баёнида белгиланган вазифалар асосида барча фан йўналишлари қаторида мусиқа маданияти фанидан узвийлаштирилган ўқув дастурини амалда жорий этилиши ўқувчи-ёшларимизни мусиқий истеъдоди ва салоҳиятини янада ўстиришга кенг имкониятлар яратмоқда.

Ўзбек халқи азалдан ўзининг маънавий бойлиги, миллий ва умуминсоний қадриятлари ва миллий мусиқий маданиятининг юксаклиги билан жаҳон халқлари орасида етакчилик қилиб келган. Президентимиз, «Куй, қўшиққа, санъатга муҳаббат, мусиқа маданияти халқимизда болаликдан бошлаб, оила шароитида шаклланади. Уйда дутор, доира ёки бошқа чолғу асбоби бўлмаган, мусиқанинг ҳаётбахш таъсирини ўз ҳаётида сезмасдан яшайдиган одамни бизнинг юртимизда топиш қийин, десак, муболаға бўлмайди», – деб таъкилайдилар [1;141]

Ўзбекистон мустақилликка эришгач, эрк ва ҳуқуқларимиз, тилимиз, тарихимиз, маданиятимиз, санъатимиз, миллий урф-одатларимиз ва қадриятларимизни қайта англаш имкони вужудга келди. Мустақиллигимиз туфайли мустабид тузум даврида «Сарой қўшиқлари» деб қаралган «Абдурахмонбеги», «Феруз», «Насруллои», «Чапандоз», «Сегох», «Ушшоқ», «Тановар», «Шаҳноз», «Дугоҳ Хусайний», «Баёт», «Чўли ироқ» каби халқимиз

орзу истакларини акс эттириб келган ўнлаб бебаҳо куй ва қўшиқларимиз қайтадан жонланди, уларнинг ижро тараққиётига кенг йўл очиб берилди. Мусиқа таълимимизда миллий мусиқа ижрочилигимизга хос бўлган анъанавий ижрочилик мактаблари қайтадан тикланди. Мусиқий маънавиятимизнинг тимсоли ҳисобланувчи мумтоз асарларни ўқувчи-ёшларга ўргатиш имкониятлари яратилди.

Эндиликда республикаимиз миқёсида миллий мусиқани янада ривожлантириш, ва кенгроқ йўлга қўйиш мақсадида санъатсевар ёшлар ва санъаткорлар ўртасида қатор хайрли тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, шарқ мусиқаси муаммоларига бағишлаб Самарқандда ўтказилган «Шарқ тароналари» фестивали, Юнус Ражабий, Маъмуржон Узоқов, Комилжон Отаниёзов ва Хожи Абдулазиз Абдурасулов каби халқ ҳофизларига бағишлаб ўтказилган, шунингдек, «Ўзбекистон – Ватаним маним», «Ўзбекистон қўшиқ байрами», «Қалбимда Ватан мадҳи», «Ягонасан, муқаддас Ватан» каби республика қўшиқ конкурсларининг ўтказилиши миллий қўшиқчилик ва миллий эстрада ижрочилик мактабларининг шаклланиши, ривож топишига улкан ҳисса қўшмоқда. Бу каби танлов ва концертларда ижро этилаётган «Насруллои», «Муножот», «Ажам», «Баёт», «Ушшоқ», «Сайёра», «Ўзганча» каби мақом тароналари, «Алла», «Ёр-ёр», «Шох мойлар», «Суст хотин», «Обла барака», «Хўп ҳайда», «Чарх», «Лайлак келди», «Арғамчи», «Рамазон» каби ижро этилиши турли вазиятлар билан шартланган ва эркин мавзули бошқа фольклор намуналари ўзининг мўъжизакор кучи билан кишиларга олам-олам ҳузур бағишлаб, маънавий камолотини ривожлантиришда кучли таъсир қилмоқда.

Бугунги кунда мустақил Ўзбекистонимизда мусиқа таълими ва тарбиясининг тўғри йўлга қўйилиши, миллий мусиқий кадриятларнинг барча имкониятларидан тўла ва самарали фойдаланишни тақозо этади. Жаҳон мусиқа маданиятининг миллий маънавиятимизга ижобий таъсир қилишини инкор қилиб бўлмайди. Бироқ, мусиқа таълими жараёнида бошқа халқлар мусиқий-педагогик меросининг ижобий намуналаридан қанчалик фойдаланмайлик,

барибир, ўзбек миллий музикий қадриятлари маънавий камолотимизнинг асоси бўлиб қолаверади.

Ёш авлодда имон, виждон, ҳалоллик, поклик, меҳнатсеварлик, сингари хислатларни шакллантиришда умуминсоний ҳамда миллий анъана ва қадриятлардан фойдаланиш ёшларнинг маънавий юксалишида муҳим ўрин тутди. Айниқса, жаҳон цивилизациясига бебаҳо ҳисса қўшган, тасаввуфий ва диний оҳангларда ўз даври руҳини музикий-шеърый шакллар билан ўлмас асарларида акс эттирган, мусулмон олами тарихи ва илм –маданияти, ахлоқий ривожига кучли таъсир қилган Абу Наср Форобий, Ибн Сино, Абдурахмон Жомий, Алишер Навоий, Жалолиддин Давоний, Жалолиддин Румий, Абу Ҳамид Ғаззолий ва бошқа буюк мутафаккирлар ўз асарларида музика илмининг назарий ва амалий масалаларини тасаввуф таълимоти нуқтаи назаридан ёритиб беришди. Шу ўринда айтиш керакки ашула ва айниқса, катта ашула ва мақомлар сўфийлар томонидан ҳам ижро этиб келинган эди. Хусусан, катта ашулалар баъзан зикр маросимларида қўлланилган бўлса, асосан саройларда янграган мақом намуналари эса сўфийларининг истиқомат уйлари бўлган хонақоҳларда айтилган. Шу боисдан Хонақои наво, Хонақои Чоргоҳ, Хонақои ушшоқ, Хонақои сегоҳ каби иборалар юзага келган эди. [2;16]

Музика санъати жамият ижтимоий тараққиётининг ҳамма босқичларида ҳам инсонни тарбиялаш ва маънавий бойитишнинг бир воситаси сифатида хизмат қилиб келмоқда. Ҳозирги замон шароитида, яъни фан ва техника тараққиёт этган даврда музиканинг тарбиявий аҳамияти янада ортди.

Маълумки, фан ва техника ривожини тараққиёт қамровининг тезлашуви, инсон ўзлаштириши лозим бўлган ахборотларнинг кўпайиши унинг ақлини такомиллаштиради, ҳиссиётларини маълум даражада қашшоқлаштириши мумкин. Шу боисдан мамлакатимизда шахсни ҳар томонлама уйғун камол топтириш учун барча тадбирлар қўлланилмоқда. Бу вазифани амалга оширишда музика ғоят муҳим рол ўйнайди.

Бугунги кунда ёшлар ўртасида кенг тарқалган, уларнинг маънавий қиёфасига, ахлоқига зид бўлган турли хорижий музикаларнинг оммалашуви

қарши курашиш зарурияти туғилди. Бу эса миллий музикаий қадриятларимизни ўрганиш, ёшларда музикага, умуман, санъатга бўлган эстетик муносабатларни таркиб топтиришни, миллий музика орқали маънавий-ахлоқий тарбияни такомиллаштиришни тақазо этади. Музика инсоннинг онги ва шуурига катта таъсир кўрсатади. Шу сабабли у инсон учун маънавий гўзаллик манбаи бўлиши ҳам, уни кўрсликка одатлантириши, умидсизликка солиши, бағритош ва худбин қилиб қўйиши ҳам мумкин. Булар эса инсоннинг қандай музикани тинглашига ва унинг моҳиятини қанчалик тўғри баҳолашига боғлиқдир.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлашимиз лозимки, миллий ва мумтоз музикамиз жаҳон музика маданияти ривожининг барча босқичларида ўзининг мафтункорлиги ва чуқур фалсафий мазмуни билан инсоният онгига маънавий озуқа сифатида хизмат қилиб, уларга эстетик завқ бериб келди. Шундай экан, ёшларимиз маънавий дунёсини шакллантиришда, уларни баркамол инсон бўлиб улғайишларида бизнинг миллий ва мумтоз музикамиз ҳамиша беқиёс тарбия манбаи бўлиб қолаверади.

Адабиётлар рўйхати:

1. И. А. Каримов. Юксак маънавият-енгилмас куч Т.: «Маънавият», 2008. 4-б.
2. О. Матёкубов Мақомот Т.: Музика Т.: 2004 16-б